

DE KERK IN DEZE DAGEN

6 november 1966.

Goedenavond, vrienden.

Wij zijn zozeer "en famille" vanavond, dat ik niet eens meer hoef te vertellen, dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn, want dat weet u allen reeds lang. Ons onderwerp van heden is:

DE KERK IN DEZE DAGEN

Er wordt in deze dagen veel gediscussieerd over kerken en kerkgenootschappen. Daarbij rijst steeds weer de vraag, of zij in deze, dagen nog redenen van bestaan hebben en, zo ja, welke deze dan wel mogen zijn. U moet het steeds luider stellen van dergelijke vragen vooral bezien als een typisch aspect van het lopende jaar. U zult wel reeds ontdekt hebben, dat vele eigenaardige ontwikkelingen in dit jaar hun hoogtepunten vonden. Denk maar eens aan de opkomst - en waarschijnlijke val - van Koekoek, de val van Cals e.c., de nood waarin Erhardt kwam te verkeren enz. Dezelfde invloeden doen zich ook gelden t.a.v. de kerken.

Er is een tijd geweest, dat men meende, door middel van de oecumene zeer veel te kunnen bereiken. Nu echter hoort men overal opeens stemmen, die stellen, dat de kerken van heden eigenlijk niet meer deugen, niet meer voldoen aan de eisen der tijd en de mensen. Ook hier wijst men nadrukkelijk op alle fouten. Nu hebben kerken natuurlijk wel een voordeel: zij kunnen niet vallen, zoals een kabinet. Maar daarmee is wel het meeste gezegd.

De wijze, waarop de mens van heden zoekt naar een nieuw reeks inzichten, een nieuw evenwicht, een nieuwe balans, moet zich nu eenmaal wel in elke organisatie, of zij nu politiek of religieus van aard is, weerkaatsen. Daarbij zal het u ook wel zijn opgevallen, dat de mensen in de laatste tijd sterk naar het extreme neigen. In de kerken is daarbij opvallend, dat de doorsnee gelovige een extreme gemakzucht, een hangen aan sleur en een niet werkelijk beleven van het geloof schijnt na te streven, en wil zo veel mogelijk plezier hebben, zoveel mogelijk de voordelen van het geloof genieten, maar weigert steeds meer daarvoor ook de lasten van het geloof te aanvaarden. Men voelt veel voor vergeving van zonden, maar a.u.b. geen eisen, geen vroeg opstaan om naar de kerk te gaan en zo. Ook de dominee is een goede man, die ons mag troosten en zegenen, als hij maar niet verwacht, dat wij geregeld de diensten bezoeken of naar zijn lange preken werkelijk ook luisteren.

Deze mentaliteit van extremisme, gemengd met gemakzucht, is op het ogenblik al weer aan het omslaan. Denk bv. eens aan Italië, waar de socialisten zich splitsen. Eerst is er kennelijk sprake van ondergang en verzet. Als gevolg blijkt zich nu echter een veel meer extreem denkende socialistische partij te ontwikkelen, terwijl de z.g. socialisten in feiten op gaan treden als liberalen met een sociaal label. Het is reeds nu duidelijk, dat dit een feller tegenover elkander staan van staatslieden en partijen ten gevolge zal hebben. Het is, alsof alle mogelijkheden tot het sluiten van een compromis bij de dag afnemen - zoals zelfs de heer Schmelzer tot zijn spijt zal moeten ervaren naar ik vrees. Voor de kerken betekent dit, dat zij niet alleen in deze dagen gewogen worden - en door velen in het hart te licht bevonden - maar bovendien zullen gaan lijden aan een verdeelheid, veroorzaakt door het optreden van extreem gerichte groepen, die het alles alleen geestelijk of ook in hoofdzaak materieel willen zien.

Juist het feit, dat deze verschijnselen zich in de komende tijd steeds meer voor allen kenbaar gaan openbaren, maakt, naar ik meen, het onderwerp van heden interessant. Allereerst moeten wij echter onszelf de vraag stellen: Wat is nu eigenlijk een kerkgemeenschap?

De meeste mensen schijnen te menen, dat dit vooral een eenheid in belijdenis betekent. Maar juist is dit niet, daar men wel een belijdenis kan afleggen en uiterlijk zelfs de gebruiken van een

kerk kan volgen, zonder ook werkelijk tot de leden die kerk te behoren, daar men innerlijk geheel anders is georiënteerd. Een kerkgemeenschap is een organisatie, die geleid wordt door mensen, die voor zich verklaren, dat zij hun gezag en leiding van God ontvangen en op grond daarvan zeggingschap eisen over hun volgelingen. Een kerk is daardoor een op geestelijke waarden opgebouwd gezagsorgaan, dat zich veelal gedraagt als een soort staat in de staat. De kerken hebben dan ook veel met een staat gemeen. Niet alleen kennen zij een soort strafrecht - al zal de bestraffing niet zo onmiddellijk voelbaar zijn in alle gevallen, als bij straffen die door een staat opgelegd worden,- kerken kennen een eigen moraal, een eigen wetgeving, heffen hun eigen belastingen van de gelovigen en geven of pretenderen ten minste te geven, voorrechten aan hun leden, die veel gelijken op een "burger zijn van het rijk Gods".

Verder valt het op, dat praktisch elk kerkgenootschap in zijn pogingen, om tot God te naderen en God te openbaren, komt tot het gebruik van magische praktijken. Want zelfs indien een dominee over zijn kudde de zegen uitspreekt, kan men dit, ondanks de eenvoud waarmee het geschiedt, wel degelijk een "moment magique" noemen. Wanneer de pastoor de mis opdraagt, sacramenten toedient etc. , kan zelfs nadrukkelijk gesproken worden van een magisch handelen, een praktijk, die direct stamt uit de rituele magie. Ik meen, dat juist het magische aspect, dat in vele kerken sterk op de voorgrond treedt, in deze dagen geen werkelijke plaats meer toekomt. Ik meen, dat de vervreemding van de gelovigen niet zozeer een vervreemden betekent van de levensleer van een kerk, maar eerder voortvloeit uit een bewust of onbewust verwerpen van een reeks der daarin gangbare gebruiken. Men dient te beseffen, dat in vele kerken getwist wordt over kleinigheden met een felheid en een verkondiging van het bovennatuurlijk gezag dat in eigen groep plaats vindt met een air van meerwaardigheid, die in deze tijd niet meer op zijn plaats is.

Laat ons eerlijk zijn. Indien men bij de katholieken de jeugd voorhoudt: als de priester de magische woorden heeft gesproken, veranderen water en wijn, evenals het brood, in het kindeke Jezus, dan kijken de kleintjes nauwkeurig en zeggen: er gebeurt niets, waar blijft nu het beloofde wonder? Men is, zeker wanneer men iets ouder wordt, geneigd al deze dingen als slechts symbolisch en overdrachtelijk te zien. De mens ondergaat niet meer de suggestie van de rituele plechtigheid, waardoor hij innerlijk het gebeuren beleeft. De mens van heden weet te veel over het Al, begrijpt ook reeds te veel van de menselijke psychologie om onder de indruk te geraken.

Daarbij is de instelling, ook van de gelovigen, op het ogenblik meestal zeer materialistisch. Wanneer de dominee praat over hemel en hel, dan liggen die zaken veel te ver weg om geheel ernstig genomen te worden. Hierbij spreekt de wetenschap van de mens eveneens een stukje mee; men weet te veel over het Al en de aarde, men gelooft eenvoudig niet meer in een hemel, die "boven de sterren" ligt en een hel, die direct onder de smidse van Vulcanus is gelegen. Enerzijds zullen wij dan ook moeten constateren, dat de kerken niet in staat zijn de oude waarheid te handhaven op een voor de moderne mens aanvaardbare wijze, anderzijds moeten wij ook toegeven, dat kerken - ook de groepen, waarin geen uitgebreid ritueel gangbaar is - aan een menselijke behoefte tegemoet komen.

Vele mensen immers geloven in de eerste plaats, omdat zij in het geloof een rechtvaardiging menen te vinden voor eigen gedrag en eigen houding tegenover anderen. Anderen geloven alleen maar in geestelijk waarden, omdat hen op de wereld weinig of niets rest, waaraan zij deel kunnen hebben, waarin zij nog vertrouwen durven stellen. Nood leert bidden, zo zei men reeds vroeger. Wat logisch is; wanneer er geen enkele andere mogelijkheid meer is, grijp je naar het onmogelijke. Waar de redelijke weg faalt, is men geneigd alles, zelfs het meest onredelijke, tijdelijk te aanvaarden, het a.h.w. te proberen.

Vroeger fungeerde het kerkelijke geloof in vele gevallen als een soort uitlaatklep voor sociale spanningen. Een gemeenschap waarin grote verschillen aan vrijheid, rijkdom, stand en mogelijkheden voorkomen en zelfs het z.g. recht in feite een menselijk onrecht is dat het gehele leven beheerst, doet de mens grijpen naar het bovennatuurlijke, waarin hij wel gelijkwaardig is aan anderen, waarin ook hij rijk zal zijn, terwijl de rijken van nu armoede zullen lijden, waarin

hij gewroken wordt op zijn vijanden. Men grijpt naar het bovennatuurlijke, omdat dit althans de schijn biedt, dat men evenvele mogelijkheden heeft als anderen.

In deze tijd echter vallen dergelijke noodzaken, zich tot de geest of tot God te wenden, steeds meer weg. Het maatschappelijk bestel wordt, zelfs in de primitievere staten, steeds meer door humane invloeden geleid. Zelfs in landen, die volgens uw normen arm en onderontwikkeld zijn, begint daarom een drang naar bezit, naar materiële welvaart, naar macht, zich van de mensen meester te maken. Niets lijkt meer onbereikbaar. Vandaar dat men niet meer naar de hemel kijkt om rijkdommen na de dood te vinden, maar liever een lot koopt en op de 100.000 hoopt. En daar arbeid betaald wordt in deze dagen, zal men liever overuren maken, dan zich de knieën gewond te bidden. De mens van heden meent, dat zijn begeren, "de zaligheid" ook op aarde bereikbaar is en streeft daar naar. Wat een hiernamaals brengen zal, zal men dan later wel zien, wanneer de dood dichtbij komt, of eigen leven zo gefrustreerd wordt, dat men geen uitweg meer ziet. Hieruit volgt logischerwijze, dat kerken, zolang zij niets anders te bieden hebben dan een uitweg uit radeloosheid en de hoop op loon na de dood, in deze hedendaagse gemeenschap niet meer passen kunnen.

Anderzijds is in de mens een mystiek vermogen en verlangen ingeschapen, dat, al wordt het vaak materieel uitgedrukt en nagestreefd, toch omschreven kan worden als een behoefte om met God contact te hebben. Het is duidelijk, dat dit in de kerken op zekere wijze wordt gestimuleerd en geleid. Zodra het systeem van een kerk in een gesloten gemeenschap kan werken, blijkt het voor velen een verwezenlijking van dit verlangen mogelijk te maken. Hoezeer wij ook betreuren, dat er nog steeds mensen zijn, paters en nonnen, die menen hun leven in een contemplatief bestaan te mogen vergooien, zo kan men toch niet ontkennen, dat, juist door de waarden en ritens van de godsdienst, deze mensen een grote innerlijke vrede en bevrediging vinden. Zij noemen dit een contact met God. Of dit nu altijd een reëel verbonden zijn met het Hogere is, of in vele gevallen eerder hysterie genoemd moet worden, is hierbij van geen belang: het gevoel en daarmee de gezochte bevrediging is er voor deze mensen.

Dit contact met God weegt voor hen dan ook op tegen alle beperkingen en ontberingen, hoezeer zij dezen ook gaarne zouden vermijden. Je zou kunnen zeggen, dat onder de religieusen van vele kerken een groot aantal mensen schuilt, dat zijn wijze van werken en leven heeft gekozen, omdat het hierdoor mogelijk werd innerlijk God te ontmoeten. Vanaf het ogenblik, dat deze innerlijke beleving optreedt, is al het andere in het leven eigenlijk bijkomstig geworden, ook al houden zij nog net zo veel als vroeger van lekker eten, luxe e.d. Men mist die dingen wel, maar kan het zonder dit alles stellen, omdat het voor het Ik alleen of bovenal belangrijk is, de zekerheid te gevoelen van een contact met het Hogere.

Dit contact kunnen de mensen niet buiten zich vinden. De kerken staan over het algemeen echter te ver weg van de menselijke realiteit om in dit tekort te voorzien. Slechts in gesloten gemeenschappen kan men een soort illusie opbouwen waarbij de kerkelijke plechtigheden en predikingen weer ten volle de zin kunnen krijgen die zij eens hadden. Wij mogen dan ook wel stellen: Het geloof en de ontmoeting met God zijn innerlijke zaken geworden, waarbij de kerk niet of althans niet voldoende meer een voor allen aanvaardbare gerichtheid kan geven.

De kerk in deze tijd beschouwt zichzelf nog steeds als de arbiter, de beoordelaar van het gedrag en de zeden van de mens. Zij persisteert er in, alle mensen met gelijke maatstaven te meten en vergt van allen gelijke gedragsnormen en gehoorzaamheid. Zij doet dit, terwijl de mens meer en meer begint te beseffen, dat hij van alle anderen verschilt en zo ook tot de overtuiging komt, dat men hem persoonlijk dient te benaderen en bezien, dat men hem eenvoudig niet over één kam mag en kan scheren met alle anderen. Er zijn vele verschijnseleh in de maatschappij, die er op wijzen dat men, voor zich en anderen, een meer persoonlijke behandeling gaat eisen en beoordeeld en behandeld wenst te worden naar eigen wezen. Denk hierbij eens aan de psychiatrie in de rechtspraak, de aanpassingen in strafrecht en rechtspleging enz.

Aan deze pressie kunnen ook de kerken niet geheel ontkomen. In plaats van een mildere wet te stellen, is men er daar echter toe gekomen steeds meer uitzonderingen te scheppen, waarop de

gelovige zich kan beroepen, zodat in wezen de wetten eveneens steeds milder worden en men zich aan het door de kerk elders als noodzakelijk geëiste gedrag dus in feite meer en meer naar eigen willekeur kan onttrekken, zonder dat anderen kunnen nagaan, of men nu wel of niet de wetten en voorschriften van de kerkgemeenschap heeft geschonden. Vooral in het contact van gelovigen met predikers of priesters blijkt een sterke neiging aanwezig te zijn, om het geheel eigen en exceptionele van het Ik en zijn omstandigheden te erkennen. De kerken als geheel wensen daarop niet in te gaan, daar zij hierin een aantasting van hun reeds lang gevestigde invloeden en gezagsmogelijkheden zien.

Indien in de gemeenschap voldoende mogelijkheid zou bestaan om aan eigen persoonlijkheid uiting te geven, zou men in de kerken met dit sterk ingrijpen in de persoonlijke sfeer nog wel wat kunnen bereiken. De wereldlijke gemeenschappen streven echter naar een steeds verder gaande normalisering van de mens en zijn gedrag. Zoals men eens in de Sovjet-Unie heeft getracht de ideale sovjetburger te oriënteren - door terreur, intimidatie en een systeem van beloning - zo trachten nu andere landen met andere, en vaak meer verfijnde middelen, de ideale democratische arbeider tot stand te brengen. Overal zoekt men een hoofdklasse van gemakkelijk te beheersen en systeemgetrouwe mensen te scheppen, waarop men, zodra er maar enig teken van resultaten komt, de pogingen wil beginnen om alle andere leden van de gemeenschap met deze klasse gelijk te schakelen. Het is begrijpelijk: zowel de sterke toename van de bevolking en de daaruit resulterende bestuursmoeilijkheden als de stellingen van de moderne economie drijven nu eenmaal in die richting.

Maar dit betekent, dat de mens in de maatschappij al veel te weinig zichzelf kan zijn. Daar, waar hij innerlijk nog zichzelf zou kunnen zijn, komen de kerken en leggen hun gedragsregels op, daarbij zelf het recht tot zelfstandig en vrij denken in de maatschappij aantastende. De mens reageert hierop prompt met een ontduiken van de kerkelijke voorschriften. Wanneer hij eerlijker is, reageert hij zelfs met een direct verzet en agitatie onder de leuze: de gemeenschap kan mij voor een dergelijk gedrag straffen met gevangenisstraffen enz. Maar jullie kunnen hoogstens mij uit de kerkgemeenschap stoten en mij dreigen met eeuwige straffen. En ik geloof niet, dat God zo zal handelen als jullie het zeggen, ik geloof niet, dat jullie zoveel te zeggen hebben over het hiernamaals als jullie voorgeven te doen.

In het geloof wil de mens nog steeds en gaarne met anderen samen gaan. Maar hij wil zich niet meer laten vertellen, of hij wel of niet moet trouwen, of en hoe hij kinderen moet krijgen, wat hij op bepaalde dagen al dan niet zal mogen eten enz. Hij voelt er niets meer voor zich te laten voorschrijven, dat hij en hoe vaak hij op zondag ter kerke moet gaan en heeft geen respect meer voor de mensen, die zeggen uit de naam van hun God hem te kunnen verbieden of aan te bevelen naar de bioscoop te gaan. De mens van heden meent, dat hij over de persoonlijke zaken in het leven zelf wel kan beslissen. Vooral de jongeren, ook binnen de kerkelijke gemeenschappen, werpen daarom meer en meer de voorschriften ter zijde. Nu is dit verzet van de jeugd op zich natuurlijk niet nieuw. In mijn tijd gebeurde het reeds, dat, wanneer moeder de kinderen alleen naar de kerk stuurde, deze kinderen wel braaf naar de kerk gingen, maar in plaats van daar binnen te gaan langs de pothuizen naar de gracht verder liepen, waar je zo gezellig kon spelen. Voor een zondagssnoepje of zelfs een deel van het kollektecentje kocht men dan van een vriendje of vriendinnetje, die wel ter kerke was geweest, een beschrijving van de tekst, waarover gepreekt was en enige details over de preek zelf, zodat men thuis, wanneer daarnaar gevraagd werd, niet met de mond vol tanden hoefde te staan.

Nieuw is dan ook niet het verzet van de jeugd, maar wel de vorm, waarin deze tot uiting komt. Voeger deed men dergelijke dingen wel, maar ergens voelde men zich schuldig en daarom probeerde men ondanks alles toch uiterlijk een vroom en gehoorzaam kind te schijnen. De moderne jeugd echter begaat haar zonden openlijk en vestigt daarop zelfs zelf de aandacht. Indien men al gelovig is, zo zal men als jonge mens in deze dagen zijn kritiek niet onder stoelen of banken steken. Ook de volwassenen nemen hun geloof op een geheel andere wijze ernstig dan vroeger. Zij laten hun gedrag daardoor wel bepalen, maar nemen het met de z.g. kerkelijke plichten tot op heden steeds minder nauw. Vroeger voelde men zich een zondaar, wanneer men niet ter kerke ging. Nu voelt men zich een braaf en vroom mens, wanneer men dit wel doet, ...

Van de jongeren kan worden gezegd, dat zij een God zoeken. Zij hebben behoefte aan een gemeenschap, een vorm van organisatie, waarbinnen zij met gelijkgestemden, gelijkgezinden dié God kunnen zoeken. Aan de andere kant weigeren zij echter zich zonder meer aan een leiding, vooral wanneer die van ouderen komt, te onderwerpen en leggen zij boven alles wel de nadruk op hun individualiteit.

Deze opstand der jongeren heeft reeds in vele kerken tot veranderingen gevoerd, zowel in beleid als in verkondiging. Vergelijk bv. eens de eisen die de doorsnee kerkgenootschap nog 40, 50 jaar geleden aan hun gelovigen meenden te moeten stellen en ga dan eens na, wat deze eisen nu zijn. U zult ontdekken, dat er een haast ontstellend verschil kenbaar wordt. Een geschil van eens is nu een onderwerp van beraad en gesprek geworden. De haast alwetende, almachtige en alles beslissende verkondigers van eens zijn nu partners geworden in een algemeen debat. Allen, die van bovenuit de goedheid in de praktijk brachten, zijn nu in wezen vaak eerder bezoldigde sociale werkers geworden dan gezanten van God.

Indien u meent, dat dit alleen betrekking heeft op de reformatie, zo wil ik aanraden eens de grote katechismus van 1906 te leggen naast de nieuwe katechismus voor volwassenen, die in het vorige jaar of dit jaar is verschenen. De zeer grote verschillen schieten op bijna elke bladzijde naar voren als vuurpijlen. Men zou zich zelfs af kunnen vragen, of hier nu werkelijk het zelfde kerkelijke gezag nog aan het woord is. Luister dan eens naar de gelovigen en u zult constateren, dat er naast de mensen, die deze vernieuwingen als hun recht aanvaardden, er grote groepen zijn, die alle verandering betreuren. Er zijn ook hier progressieven en orthodoxen. Maar de kerk heeft door haar veranderingen van eredienst en verkondiging zichzelf het recht ontnomen hier met gezag in te grijpen.

De komende tijd brengt invloeden, waardoor mensen met verschillende meningen en belangen steeds sterker tegenover elkander komen te staan. Het is dan ook haast onvermijdelijk, dat een felle strijd ontbranden gaat tussende orthodoxen en de enkele geëxalteerde lieden, die juist in het strenge regime van de kerk een godsbeleving zoeken, en de anderen, die hun vrijheid zoeken, maar deze God in zich en in volle vrijheid wensen te ontmoeten. Dit betekent, dat in de komende tijden de kerken wel geneigd zullen zijn om weer met het oude gezag te spreken, doch dat zij daarin niet meer zullen slagen; het zal blijken, dat de theologen en kerkelijke autoriteiten steeds minder kunnen zeggen: zo is het, en, zo zij hun stellingen overdacht willen zien, hun maatregelen willen zien opvolgen, zich zullen moeten beperken tot een: zo zou het wel eens kunnen zijn, of een: dit lijkt ons wenselijk. Reeds nu is de tijd voorbij, waarin een prediker zonder tegenspraak kon eisen, dat zijn gelovigen zijn woord als het woord gods zonder enige tegenspraak zouden aanvaardden. Zij zullen niet meer kunnen volstaan met het "verkondigen van de waarheid", maar zullen het waarom en hoe uitvoerig moeten verklaren.

Dit voert ook onder de geestelijkheid tot een verdeeld zijn: de ene fractie zal uitroepen: wij moeten terug naar het oude leergezag, de oude gestrengheid van leer en praktijk. Wij moeten terug naar een algeheel kerkelijk gezag, waarbij de geestelijke leiders zonder meer eenieder kunnen uitwijzen, die het kerkelijke gezag niet voldoende erkent of ertegen zondigt. Een wat gemakzuchtige eis, daar zij de geestelijke leiders ontheft van de verplichting hun eigen geloof nader te onderzoeken en de redelijkheid van hun geloof en de daaruit getrokken verplichtingen aan te tonen. De tweede groep leiders gaat steeds meer van het standpunt uit, dat de kerk slechts de geestelijke begeleider van de gelovige moet zijn, maar geen recht heeft zijn innerlijk leven voor zich op te eisen of zelfs te trachten diens stoffelijk bestaan te domineren. De resultaten van dergelijke geschillen zal men in komende maanden te zien krijgen, wanneer er steeds meer splitsingen optreden en ook steeds meer mensen en priesters in verzet komen tegen de maatregelen en inzichten van de kerkelijke autoriteiten, met als gevolg een steeds groter aantal kerkelijke acties, waarbij steeds meer van alle moderne middelen van overreding gebruik zal worden gemaakt, om de gelovigen te confronteren met "het ware geloof" en de "juiste weg."

U denkt hier aan het geval van de polio te Elspeet. De reactie hier geeft ook al blijk van de vaak zeer strijdvaardige eenzijdigheid, die de mensen begint te bevangen. U zegt waarschijnlijk, dat

dit misdadig is enz. enz. Maar voor mensen, die een absoluut kerkelijk gezag wensen, is een gehoorzamen aan de uitspraken van hun geestelijke leiders nog steeds de beste, zo niet enige weg, om God voor zich waar te maken. Dergelijke mensen hebben het recht, hoe zeer ook door anderen betreurd, om te handelen volgens hun innerlijk besef. Indien er nu in het zelfde dorp mensen zijn, die streven naar een individuele benadering van God, zo kunnen dezen misschien vromer zijn dan de anderen. Zij zullen zich echter onder de invloed van deze tijd steeds sterker gaan verzetten tegen wat zij zien als een niet gerechtvaardigd ingrijpen in de persoonlijke vrijheid door de kerken. Het gevolg is, dat de twee groepen elkander meer en meer gaan bestrijden en op de duur zelfs niet meer met elkander in vrede kunnen leven binnen dezelfde menselijke gemeenschap.

Het door u aangesneden voorbeeld is maar een klein geschil. Naarmate de tijd verder schrijdt, zullen dergelijke geschillen in groter aantallen en in meer belangrijke en omvangrijke vorm tot uiting gaan komen. Het is niet in de eerste plaats een strijd, of er nu wel een God bestaat of niet - ofschoon ook dit punt een steeds belangrijker geschil dreigt te worden. Het gaat er echter in hoofdzaak om, wat volgens de mensen, een kerk moet zijn en mag zijn. Ik meen, dat de ouderen, de voorstanders van het gezag, de orthodoxen, op de duur zullen moeten verliezen. Maar dan toch niet zonder een harde strijd gevoerd te hebben, die vele offers zal vergen aan beide zijden. Ik geloof dit, omdat men wel veel van zijn geloof aanvaardbaar kan maken en vele punten, die in het geloof voorkomen, als juist zal kunnen bewijzen, maar juist hierdoor het geloof meer menselijk zal maken, wat hun pretenties en stellingen steeds meer onaanvaardbaar zal maken voor diegene, die het recht opeisen voor zich te leven, te werken en te streven.

Wat er van de kerken blijft, zal volgens mij dan ook de richting kiezen van de innerlijke, de mystieke beleving. De vraag is dan, wat de kerken kunnen doen, om het mystieke contact met God beter mogelijk te maken. Ik meen, dat de kerkdiensten en verkondiging hierbij een meer ondergeschikte plaats in zullen moeten gaan nemen. Er zullen kerkgebouwen blijven. Maar zij zullen er niet meer in de eerste plaats zijn, om daarin een preek aan te horen en kerkdiensten te volgen - terwijl zij de rest van de tijd angstvallig gesloten blijven, omdat "men" anders wel eens schade zou kunnen berokkenen, maar in de eerste plaats zullen dienen om de mensen een rustpunt te bieden. Er zijn gelukkig reeds vele kerkgebouwen die open blijven en eenieder de mogelijkheid geven de drukte van de menselijke maatschappij voor een ogenblik te verlaten. Wanneer men de moderne kerkgebouwen beziet, zo blijkt, dat ongeacht de eigenaardige en van het gebruikelijke vaak afwijkende vormen, daarin altijd wel punten zijn, waarop men zich kan concentreren. Vaak wordt de blik haast onwillekeurig naar dit punt geleid en helpt een voorstelling of voorwerp de mens zo te concentreren en vergemakkelijkt het vooral de contemplatie. De kerk die dag en nacht open is, een kerk, die als het ware geen deuren heeft, waarin een ieder binnen kan gaan en waar men geen bezwaar meer maakt, wanneer iemand daarin alleen wat rusten of desnoods slapen wil, die beantwoordt aan de werkelijke behoeften van de mensen.

Er is behoefte aan kerkgebouwen, waarin niemand u zegt, wat wel of niet mag, waarin slechts een enkel eis is: stoor de anderen niet. Want de behoefte is niet meer gericht op een gebouw, waar de mens met Gods leer geconfronteerd wordt, doch aan een gastvrij huis Gods, waar een ieder, zelfs de dwaas en de zondaar, gastvrij welkom worden geheten. Van groot belang is daarbij ook, dat dergelijke kerken de mens, of hij nu zijn God zoekt in de hemel, in het tabernakel, of hij wil nadenken over hogere waarden of slechts eigen zorgen eens nader wil overdenken, vrij komt van de drukte en drang, die de moderne wereld overal vervullen. Want om tot jezelf te komen, om God te kunnen benaderen heb je als mens nu eenmaal rust nodig. Een enkeling is misschien sterk genoeg om contact met God te vinden, terwijl hij omringd wordt door razend verkeer, schreeuwende kinderen, schetterende radio's en tv.'s. De doorsnee mens kan echter slechts ingaan tot God of keren in zichzelf, wanneer er rust heerst. Kerken zijn, alleen reeds door hun bestemming en de wijze, waarop zij gebouwd worden, punten van rust. Zij vormen een wat plechtig, rustgevend milieu. Daarbij komt, dat zij ruimschoots plaats plegen te bieden aan allen, die daar zouden willen toeven. Men hoeft daarin niet mannetje naast mannetje te zitten. Men kan er de illusie van eenzaamheid vinden. In dergelijke kerken binnen te kunnen gaan en daar met jezelf worstelen om tot rust te komen, om God te vinden, is een zegen en een

behoefte. Ik meen dat dit wel een van de voornaamste dingen is, die een kerkgenootschap aan gelovigen en anderen kan bieden in de komende jaren.

Misschien lijkt u dit te algemeen. Maar hier zullen persoonlijkheid en eigen benadering van geloof en God wel degelijk een verdeling tot stand brengen. De een zal immers zich nader tot God voelen komen in de betrekkelijke kaalheid van bv. een remonstrantse kerk, terwijl een ander zich beter thuis gevoelt in de vaak overdadige pracht van een kathedraal. Zoals de een zich getroffen zal voelen door een geluidsachtergrond van koor of orgel en daardoor tot hogere bereikingen komt, terwijl voor de ander juist de stilte van het hoogste belang is, als het kan een stilte, waarin zelfs een slukse voetstap haast tot sacriliegie dreigt te worden.

De mensen zullen hun kerken nog wel kiezen. Maar toch zullen de kerkgenootschappen, die achter de gebouwen en leringen staan, steeds meer aan belangrijkheid inboeten. Denk niet, dat de kerkgenootschappen dit niet reeds beseft hebben. Zij trachten juist daarom in hun diensten een steeds grotere aanvulling te geven op de werkelijke leer en zo tegemoet te komen aan alles, wat het individu werkelijk in zijn kerk schijnt te zoeken.

Men zal proberen de algemeen voorkomende beleving - en er moet een gemiddelde, een norm te vinden zijn, zo denkt men, voor een bepaald geloof en zelfs voor een bepaald gebouw - in diensten op te roepen. Er zal geen sprake meer zijn in de toekomst van prediking, waarbij de leerstelling op de voorgrond staat. Steeds meer zal men de menselijke waarden de nadruk geven. Daarbij zal ook, naar ik vrees in toenemende mate een beroep gedaan worden op het redenaars en toneelspelerstalent van de verkondigers. Niet, dat velen van hen nu geen toneel spelen. Het zal er om gaan de mens binnen te voeren in een gemeenschappelijke herbeleving van dat, wat in de eenzaamheid gevonden werd. Het zal meer en meer gaan om een individuele beleving en benadering van God, die in een gelijkgestemde groep gemeenschappelijk herhaalbaar is. Indien men deze richting uitgaat heeft, zelfs in een verre toekomst, heeft kerkgenootschap als achtergrond van het geloof, zin van bestaan. Dan schept het immers de veilige haven, de rustpunten in het leven, waar de mens zijn God kan ontmoeten, wanneer in de verdere wereld geen gelegenheid meer is om dit in alle rust te doen.

In een pogen met de tijd mee te gaan, hebben vele kerkelijke groeperingen zich geworpen op het z.g. sociaal contact en sociaal werk. De ongeorganiseerde weldadigheid van vroeger, die maar al te vaak gepaard ging met dingen als het breien van wollen borstrokjes voor de arme negerkindertjes in het warme Afrika, hebben plaats moeten maken voor een opzet, waarbij men vooral ook geestelijk een ieder bijstand geeft en zo de hulp om zijn problemen te overwinnen. Men gaat daarbij zover, dat men in vele plaatsen 24 uur per dag telefonisch te raadplegen is. Het belangrijke hierbij is ongetwijfeld het feit, dat er altijd iemand is, om naar je zorgen te luisteren, zonder dat je je persoonlijk moet openbaren. Daarnaast blijkt men echter met alle middelen bereid te zijn, de hulpelozen te helpen.

De benadering van de medemens blijkt echter voor vele groepen nog problemen te bergen. Wanneer iemand in het leven alles, inclusief zelfrespect, verloren heeft en dan te horen krijgt, dat je op God moet vertrouwen, dat het Gods wil is, dat de dingen zo liggen en dat je kracht naar kruis zult krijgen, zal dit weinig voldoening geven. Het is denkbaar, dat deze iemand repliceert met een "vlieg op, jullie hebben gemakkelijk kletsen". Zoals het ook begrijpelijk is, dat men weinig resultaten behaalt, wanneer men mensen, die met zich en het leven eigenlijk niet goed raad weten, benadert met een: "Dat is nu wel zo, maar er is een weg, Jezus, die voor ons gestorven is. Kom tot hem en alle leed zal anders worden, alles krijgt weer zin", zo over het hoofd ziet dat wat voor de gelovige waar is, voor anderen onzinnig kan schijnen en voert tot de opmerking: "Hou die kletspraak nu maar bij je. Ik ben niet zo dom als je schijnt te denken...." Men vergeet verder, dat dergelijke mensen zonder richtlijn geen genoegen nemen met een hiernamaals, maar nu, onmiddellijk een oplossing van hun problemen, een ontlasting van hun spanningen eisen. Men wil geen vage beloften en mooie woorden, men wil eenvoudig gelukkig zijn. Ook hieruit blijkt steeds meer, dat de taak van de kerk, die lange tijd werd gezien als een de mensen overtuigen of dwingen, te leven en te denken volgens de kerkelijke leerstellingen, plaats zal moeten maken voor een benaderen van het individu. Men zal de mens niet meer de

waarheid moeten verkondigen, men zal de mens in de eerste plaats moeten helpen zichzelf te vinden, vertrouwen in het leven te vinden, vreugde te vinden.

Al zal het volgende in de ogen van velen een soort heiligschennis zijn, zo meen ik toch het in dit verband te moeten zeggen: God is ergens vreugde. Er is in het menselijke leven ellende genoeg, laat die ellende dan maar menselijke onvolkomenheid heten. Om God te vinden, zal eerst de vreugde in het leven, de vreugde van het bestaan in de mensen sterk moeten worden. Leef eerst in vreugde, dan kan God voor jou de kracht worden, waardoor je niet alleen de vreugde kent in het leven en betekenis ervan vindt in eigen bestaan, naar ook een kracht, waardoor je in staat bent alle leed en zorgen van het leven te overwinnen, zonder daarin te loor te gaan. Met lange gezichten en zwarte kousen red je het niet in deze dagen. Lange gezichten zijn er meer dan genoeg en de ervaring leert, dat dit geen teken van vroomheid of uitverkoren zijn is. Redevoeringen en mooie theorieën zijn er zoveel in de wereld, dat de meeste mensen er geen vertrouwen meer in hebben, hun belangstelling verliezen en er zelfs misselijk van worden.

Men heeft behoefte aan iets, wat je in staat stelt om weer intens te leven, iets wat het leven het leven waard maakt, iets wat aan de maatschappelijke leegheid en de vereenzaming, die in deze dagen steeds meer rond zich grijpen, een einde kunnen maken. Daarom is het niet meer voldoende te spreken over een God, die een Rechtvaardige Rechter is of de Liefdevolle Begeleider van ons leven. God moet voor de mens een vitale kracht zijn, een kracht, die tot vreugde wordt - geen uitbarstingen van zinnelijkheid of van je hela-hola-vrolijkheid natuurlijk, want dat is ook weer niet nodig - maar echter vreugde, het gevoel, dat je het leven ondanks alles aan kunt.

Dit is het, wat meer en meer van de kerk verwacht wordt. De jongeren en meer progressieve gelovigen zullen dan ook aan hun kerken meer en meer de eis stellen, dat zij opbeurt, dat zij kracht en moed geeft. Zelfs het missiewerk krijgt een ander aanzien. Men zal gaan zeggen: wanneer reeds zóveel wordt gedaan voor de negers, voor de volkeren in Azië enz., hebben wij jullie niet meer nodig om deze mensen tot menswaardig bestaan te brengen. Zijn er mensen, die daar heen willen gaan, zo vinden wij dit best. Indien er dingen moeten gedaan worden, die volgens ons de moeite waard zijn, zullen wij hen steunen, waar wij kunnen. Maar meen niet meer, dat u steeds maar een beroep op ons kunt doen, omdat toevallig door u ergens het geloof gepredikt wordt en gelovigen toch ook stoffelijk een streepje voor dienen te hebben. Daarvan hebben wij meer dan genoeg. Geef ons inhoud in ons leven. Niet die anderen, maar eerst eens ons, uw gelovigen. Leer eerst ons, die reeds tot uw gemeenschap behoren, God te vinden, gelukkig te zijn in het leven. Dan moogt u later misschien nog eens anderen, die een ander geloof hebben het zelfde proberen te brengen. Zolang u echter tekort schiet in uw reeds gekerstende gebieden, heeft het geen zin elders missie te bedrijven. Ook dit zal in de komende tijd een punt van geschil gaan vormen in menige kerkgemeenschap.

Tekenen hiervan zult u in het komende jaar ook in eigen omgeving kunnen zien. Zo is de Nederlandse mens in de laatste tijd nogal erg royaal geweest met giften voor weldadigheid. Er zal echter reeds snel een tijd komen, waarin meer en meer mensen zich af gaan vragen: "Waarvoor dit nu weer? Waarom moeten wij dit gaan doen, moeten wij hiervoor betalen? Degenen, die ons dit vragen, verspillen reeds genoeg van ons geld aan onnutte dingen. Laat hen eerst maar eens zichzelf beperken, dan zullen wij misschien, waar het dan nog nodig is, weer eens iets geven voor hun vele acties." Men zal zeggen: "Jullie, die ons aansporen, zo weldadig te zijn, gooien gelden weg aan soldaten, kanonnen, vliegtuigen, jullie voeren oorlogen en breiden jullie personeel steeds maar uit om zo eigen belangrijkheid te vergroten. Jullie zijn voor een groot deel mede schuld aan de ellende op de wereld. Moeten jullie nu van ons eisen, dat wij bij zullen dragen om jullie fouten ongedaan te maken, zodat jullie kunnen zeggen, dat je toch wel heel goed bent en voor anderen alles over hebt? Doen jullie eerst maar zelf eens wat door wat overbodigheden uit te stellen en wat statussymbolen af te danken. Jullie geven reeds meer dan genoeg van ons inkomen uit." En al klinkt dat misschien ergens onredelijk, men zal toch niet kunnen beweren, dat degenen die zo gaan reageren, geheel ongelijk hebben.

Wat niet alleen betekent, dat de staten het moeilijk krijgen, maar ook betekent, dat de kerken hun laatste greep op de mensen verliezen, zover het gaat om de confessionele weldadigheid.

Indien men overigens de huidige situatie nagaat, ziet men, dat steeds meer van de persoonlijke zorgen voor de naasten worden omgezet in een verwijt aan de gemeenschap, die daarvoor immers gelden heft, maar aan haar verplichtingen niet geheel schijnt te kunnen of te willen voldoen. Overigens, denk eens aan het kerstfeest voor de armen of het sinterklaasfeestje, waarop men vroeger zo heerlijk weldadig kon zijn. Dezen feesten worden nog wel steeds georganiseerd, maar er zijn zovele niet-religieuze groepen, die zich hiermede bezig houden, dat de christelijke achtergrond van dergelijke feesten en gaven in de praktijk reeds geheel te loor ging. Je zou kunnen zeggen, dat veel, wat eens als specifiek christelijk werd beschouwd, nu beseft wordt als deel van het mens-zijn, van de menselijke plicht, een kwestie van humaniteit. Ook op dit front dus strijd, waarbij ook vele beroepshalve in de weldadigheid werkzame mensen zullen moeten ervaren dat er steeds minder belangstelling is om mee te werken en "iets goeds te doen" op hun wijze.

De meest pijnlijke ontdekking voor dergelijke groepen en instanties zal wel zijn, dat de mensen meer en meer hun eisen gaan stellen. Zij willen weten, wat er met hun gaven nu werkelijk gebeurt. Zij willen wel geven, maar vragen steeds weer: wat krijgen wij daarvoor nu terug? Zoals steeds meer mensen tegen de kerken zullen zeggen: "Uw geloof lijkt mij wel wat, ik wil het wel aanvaarden, met alle daaraan verbonden verplichtingen. Maar wat krijg ik daarvoor terug? En beloof mij nu a.u.b. geen stoel in de hemel, want daaraan heb ik voorlopig niets, als ik op aarde nog op een oude kist moet zitten." Ik meen, dat ook dit in de komende tijd bv. in de kerk van Rome tot grote conflicten gaat voeren. Het is zelfs mogelijk, dat er weer een soort scheuring gaat ontstaan. De reactie zou wel eens kunnen zijn, dat men een geestelijke orde in de kerk die aan dergelijke zienswijzen aandacht geeft en deze verdedigt, die zal trachten te ontbinden om zo, door een aantasten van deze groep, die, het verzet bevordert binnen de kerk, zal trachten zijn problemen op te lossen.

De mensen zijn te progressief. Men kan dit niet aan. Aan de andere zijde zult u zien, dat steeds meer aanvallen binnen kerken en groepen zullen worden gedaan op de groepen, die te behoudzuchtig, te voorzichtig zijn. Rome zal bv. in het komende jaar beseffen, dat het laatste concilie geen problemen heeft opgelost, maar in feite nog veel meer problemen in de wereld heeft gebracht. De geschillen tussen christelijke groepen zou zelfs wel eens zo sterk kunnen toenemen, dat op vele plaatsen van de wereld in Christus' naam tussen de gelovigen op straat wordt gevochten. Want behoudzuchtigen, die niet afkerig zijn van geweld, vindt men heus niet alleen in Elspeet.

Ik stel dan ook nogmaals, dat de primaire ontwikkeling van de kerken gericht zal moeten zijn op het individu. Niet op de leer dus, maarop het individu, dat God zoekt. Ik meen, dat de kerk zijn plaats als sociaal orgaan in de maatschappij zal moeten prijs geven. Er is geen behoefte meer aan een kerkelijke groep, die bepaalde sociale hervormingen voortzet. Dit doet de gemeenschap wel zonder de kerk. Voor een tot stand brengen van een betere samenleving op politiek en economisch terrein, heeft men de kerk niet meer nodig. En de belemmering van de vrijheden van anderen "in naam van de Waarheid en de Leer", wordt ook niet meer aanvaard. De kerken zullen instellingen moeten worden, die de tekorten van de maatschappij in geestelijk opzicht weten aan te vullen. Want de menselijke gemeenschap schiet steeds meer te kort, wanneer het gaat om de menselijke waarden en waardigheden. Juist daarom is het belangrijk, dat er groepen zijn, die, niet alleen voor zich, maar voor eenieder, die de behoefte daaraan gevoelt, een reeks geestelijke waarden en mogelijkheden schept. De kreet der volgende jaren zal wel zijn: "ik wantrouw alles en een ieder. Toch wil ik alles aanvaarden en geloven, wanneer ik maar in mijzelf een vreugde vind, die het mij mogelijk maakt dit leven te dragen."

De kerken, die voort willen blijven bestaan, zullen steeds meer individueel moeten antwoorden op het beroep, dat door de mens als eenling op hen gedaan wordt. Zij zullen steeds meer hun schermen met het hiernamaals, de duivel en de "Wil des Heren" terzijde moeten schuiven en daarvoor in de plaats een soort psychiatrische benadering van de mens stellen, waarin zij één extra kunnen geven: de innerlijke kracht, de roes, de verrukking, die een psychiater misschien een enkele maal dank zij het bestaan van bepaalde bindingen kan bereiken, maar die de kerk, omdat zij ondanks alles magisch zal blijven, aan iedereen kan geven. Want de magie blijft. Maar

dan geen magie, die uitgrijpt naar een uitvoerig ritueel, maar een magie, die geheel is gericht op de communicatie. Want indien ik werkelijk in God geloof en u daarin niet kunt geloven, zo zal het mij krachtens mijn geloof reeds mogelijk zijn u zoveel van mijn innerlijke gesteldheid mede te delen, dat er in u eveneens iets verandert. Overigens: in de kerken zelf zal de strijdkreet van de gelovigen in de komende paar jaren wel luiden: Mijne heren, u leert ons wel hoe te sterven, maar kunt u ons nu ook leren, hoe wij gelukkig kunnen leven?

Hiermede begint een revolutie, die zich in toenemend tempo af gaat spelen en de komende 20 à 30 jaren zal kentekenen. De kerken van deze tijd staan voor de keuze: de mens te geven, wat hij werkelijk van node heeft, ofwel onder te gaan in een verstarde en op gezag beluste godgeleerdheid.

Heeft iemand commentaar?

Reactie: Ik meen, dat de kerk zich richt naar de mensen en niet de mensen naar de kerk.

Spreker: U moet niet stellen, dat de kerk zich richt naar de mensen maar stellen, dat de kerken zich, om zielen te winnen steeds weer zullen aanpassen aan de heersende mode, de heersende gebruiken, zonder daarom echter iets van hun werkelijke leer en gevoelens van Wie eerlijk is, zal toegeven, dat de kerken drive-in diensten houden en zelfs bijzondere missen doen lezen op zaterdagavond voor degenen, die op zondag vroeg op pad willen gaan. Maar hij zal ook moeten erkennen, dat de kerken nog niets verder zijn gekomen in het geven van een werkelijk gevoel van verbondenheid met God, een juister en aan de moderne mens meer aangepast godsbegrip. Dit laatste is overigens niet zo vreemd. Wij mogen niet vergeten dat vele priesters, dominees, monniken en hoe men dergelijke mensen verder ook noemt, zelfs een wanhopige strijd moeten voeren om hun geloof, het geloof, dat zij anderen verkondigen, voor zich vast te houden - ook al mogen, en kunnen zij dit naar buiten toe niet tonen. Juist het feit dat velen van deze mensen geen werkelijk gevoel van verbondenheid met God in zich dragen voert tot een heerszuchtig optreden, een vlucht in geloofsstellingen en verwijdert hen meer en meer van de gelovigen.

Om een paar voorbeelden te geven, in Nederland zijn vele bisschoppen, waarvan meerderen veel voor tv. en radio verschijnen. Hoe vreemd is het niet, dat een eenvoudige boerenjongen, een zekere Beckers, die bij toeval ook bisschop geworden is, maar niet orthodox denkt - hij was te progressief voor het merendeel van de rooms katholieke kerk - alle mensen wist te beroeren en iets wist te geven, zelfs wanneer hij geheel niet over het geloof sprak. Deze mens overtuigde door zijn innerlijk geloof, ook zonder daaraan uiting te geven, de mensen reeds van de waarde van zijn geloof. Deze man bezat, evenals de vorige paus, in zich een verbondenheid met het Hogere, die niet uitgedrukt kan worden, maar waardoor hij aan de ene kant als een normaal en gewoon mens zonder waardigheden naast u kon staan en aan de andere kant u iets kon geven, wat men zonder hem niet zo zou bezitten. Dit is de eis, die aan de kerken gesteld wordt. Dit was het hoofdpunt van mijn conclusie. Het heeft niets te maken met het al dan niet volgen van de uiterlijke ontwikkelingen door de kerken. Het komt er op neer dat een priester of leraar niet alleen maar iemand moet zijn, die van eigen gelijk en waardigheid overtuigd is, maar dat zo iemand een mens moet zijn, die God zo sterk in zich ervaart, dat hij geen behoefte heeft u te zeggen, wat u wel en niet zou moeten doen, maar u alleen deze verbondenheid met God kan overdragen. Die overdracht is mogelijk. Er zijn in verschillende kerken en kerkgenootschappen, soms kleine onbelangrijke kapelletjes, die een eigenaardige sfeer en invloed bezitten. Dat komt, omdat daar enkele mensen te vinden zijn, die een eigenaardige mystieke verbondenheid met God hebben en deze aan anderen weten over te dragen. Dit is heel iets anders dan een je aanpassen aan de mensen.

De kerken gaan, zij het aarzelend, mee met hun tijd. Menige kerk, die in het verleden blijk gaf van een kapitalistische instelling, gedraagt zich nu uitermate socialistisch. Wanneer het morgen zo uitkomt, zullen die zelfde kerken zich morgen desnoods als goede communistische groepen gaan gedragen, zolang de communisten maar niet stellen dat de kerk afgeschaft moet worden. Dit is echter niet zo belangrijk. Een kerk, die alleen maar een uiterlijk rijk is, een verbond van mensen zonder meer - al is de reden van het verbond theoretisch ook nog zo heilig - is evenveel

waard als een schuttersvereniging of een kegelclub. De kerk moet de innerlijke mensen verenigen, niet de uiterlijkheden van de mensen. Zij moet niet God prediken met woorden, maar God doen proeven, doen beleven. Zij moet niet de middelen scheppen om het geloof mooi uiterlijk uit te dragen met demonstraties, plechtigheden en desnoods protesten, maar de mens de mogelijkheid bieden God te vinden.

Zoals ik al zei: God vindt je niet in het lawaai van de wereld, je vindt die God ook niet bij de een of andere evangelist, die staat te schreeuwen, dat God iedereen liefheeft en iedereen zal genezen. Zeker, in het laatste geval geloof je misschien een tijdlang. Maar dan komt de teleurstelling en verlies je alle contact met God en mensen. Neen. Ik zou kunnen zeggen: je moet God eerst innerlijk vinden. Daarvoor moet je ook de gelegenheid hebben. Dit is een persoonlijke zaak, waarbij niemand je mag lastige vallen. Eerst wanneer je het contact met God hebt gevonden, weet je dat het innerlijke contact met God mogelijk is, kan de kerk misschien helpen daaraan vorm te geven, kan zij voor u een uitdrukking geven, die het mogelijk maakt die beleving te versterken. Ik houd het er dus nog altijd op, dat de kerken zich helaas steeds meer gaan gsdragen als publiekrechtelijke organisaties, terwijl zij in feite niets anders zouden moeten zijn dan contacten met God.

Ik hoop, dat u nu begrijpt, dat het mij niet gaat om een aanpassen aan de gebruiken van de mensen - hoe belangrijk dit ook voor de kerken zelf misschien moge zijn, wanneer zij zekere aanhang willen behouden. Het gaat om de achtergrond der kerken. En deze is nog steeds dezelfde. Of men nu een mis zingt in latijn of in de landstaal, of leken meer of minder hiërarchieke functies kunnen bekleden, of het avondmaal nu zus of zo wordt gehouden, brengt namelijk nog geen verandering in de leerstellige achtergronden der kerken. De leerstellingen hebben echter geen zin, wanneer zij niet aanvaard worden. De kerken trachten die aanvaarding met alle hen ter beschikking staande middelen af te dwingen en beseffen kennelijk nog steeds niet, dat hun leerstellingen en praktijken alleen zin kunnen hebben, wanneer zij in de mens een weg tot God vormen. M.i is een van de grote fouten in deze dagen wel dat de mensen, die een kerk volgen, daarmee in de eerste plaats het spoor van een gemeenschap volgen en niet allereerst zoeken naar een spoor, dat hen tot God voert.

De mensen bidden om geloof én vergeten, dat het bidden om geloof eerst zin heeft, wanneer je ook werkelijk naar God en de Goddelijke Werkelijkheid zoekt en niet alleen maar bidt om te kunnen aanvaarden, of je je beperkt tot oppervlakkigheden en gezagsverhoudingen. De mensen zeggen maar al te vaak, dat zij iets geloven, omdat het te lastig is er over na te denken en men bovendien niet goed zou weten, wat men met eigen leven zonder de rechtvaardigingen, die het geloof schijnt te schenken, met eigen leven zou moeten doen. Achter de façade van vast geloof schuilt vaak een oneindige leegte, die, in ogenblikken van rust slechts doorbroken wordt door even oneindige gevoelens van verlatenheid. Dit is de tragiek van mensen als Octaviani (hoofd Vaticaanse Curie). Een vreemde mens, deze aartsconservatief. Hij zegt wel, dat hij in God gelooft, maar in feite gelooft hij alleen in het gezag van de kerk. God is daarbij voor hem niet zo belangrijk. Het gaat hem om het behoud van een zo groot mogelijke macht der kerk. De kerk is het enige, waarin hij kan geloven, die kan hij geloven en zien. Daarom is voor hem alleen de kerk van belang. Het Koninkrijk Gods is voor hem belangrijk; God is iets, wat daar toevallig ook bij behoort. Want de kerk is het koninkrijk Gods op aarde. Het gevolg van deze instelling is, dat de man zich van de mensen en, bij wijze van spreken, zelfs van God verlaten gevoelt. Hij ziet zijn tegenstanders en kan niet begrijpen, waarom zij anders zouden denken en streven, terwijl zij toch zo goed als hij beseffen, dat de centrale macht van de kerk geschaad wordt door hetgeen zij voorstellen en waar trachten te maken. Zo iemand voelt zich de enige verstandige mens in een wereld van dwazen, de enige rechtvaardige in een draaikolk van misleiden en zondaars. Dat is een drama.

U moogt, zelfs als deel van de kerk van Rome, wel hopen, dat deze man niet lang meer invloed zal hebben. Maar daarbij moogt u niet vergeten, dat zich hier een menselijk drama voltrekt dat ontstaat, wanneer het de priester in wezen niet meer gaat om God, maar om de macht, hoe netjes hij dit feit ook voor anderen en zelfs voor zich meestal weet te camoufleren.

Als de paus een beslissing neemt, op aandringen van de curie en gesteund door het college van kardinalen, zo kan het voorkomen, dat deze mens in zich bidt om te weten, of dit nu wel kan, of er geen andere uitweg is. Zijn geweten zou het misschien anders eisen. Maar dan zegt hij: wij moeten uiteindelijk het gezag van de kerk handhaven en de belangen van onze gelovigen dienen... Wie van u beseft, dat zo een mens daarmee voor goed afscheid neemt, van de God in hem? Dan kan de wereld zeggen, dat hij een o zo goed en vroom mens is. Men kan hem eren en heilig heten. Maar waar blijft God, de waarheid van God?

Zoals wij hier bijeen zitten, gaat het om de geest. Zeker. Maar waar is die geest? Is het voor u een werkelijke beleving? Met woorden alleen kunnen wij daar immers ook niets doen? En nu is het meestal gemakkelijker met de geest in contact te komen, dan met God, omdat de geest, ergens altijd nog menselijk is, terwijl God voor de mens ondenkbaar, niet omschrijfbaar, blijft. U zult met mij eens zijn, dat het bedrijven van spiritisme, alleen maar om de verschijnselen ervan te zien, na de eerste keer eenvoudig een tijdsverspilling wordt? Geloven om de regels, het aanzien en eventueel een belofte t.a.v. het hiernamaals is eenvoudig tijdsverspilling. Het gaat om de mens, het innerlijk van de mens. Wij hebben niets aan verhalen over een God op een troon, een God, die wetten op stenen tafelen grift enz. enz. Overigens is over dit geval ook nog wel iets te zeggen, maar daartoe ontbreekt nu de tijd.

Wij hebben een God nodig, die in ons leeft, die ons bestaan zin geeft. En zinvol bestaan wil zeggen: leven in vreugde. Wanneer alles in het leven zin voor je heeft, zul je je wel eens ergeren, maar dan is er een innerlijke blijheid, die je over die dingen heen helpt en toelaat, zelfs in ergelijke omstandigheden nog vrolijk en blij te blijven. Een vreugde, die het leven zin geeft, een kracht, die je sterker maakt, dat is het, wat je nodig hebt. De rest is overbodig. Denk daar ook eens aan, wanneer iemand met u op leerstellig gebied van mening verschilt en zegt: "Dit is niet belangrijk." Laat ons niet, ons als zovele mensen druk maken over dezen, die in wezen van geen belang zijn en zwijgen over het belangrijkste: of ik, of u, door dit alles bewust in God zullen kunnen leven. Begin dan zelf eerst eens innerlijk uw band met God te beleven en laat de anderen dan maar naar believen vertellen, hoe dit alles zou moeten zijn volgens de bijbel, de koran, Blavatsky en anderen. En als u dan misschien zou ontdekken, dat deze mensen de heilige vonk, het levende contact met het Hogere in zich dragen, zou u hen niet gelijk moeten geven, maar hen wel moeten helpen op hun weg om meer te bereiken.

Goedenavond.

Goeden avond, vrienden.

Ik wil dit tweede deel van de bijeenkomst deze maal gebruiken om enig inzicht te geven in de moeilijkheden, die wij op dit moment in ons werk uit de geest ontmoeten. Ik hoop, dat dit uw belangstelling kan hebben. De toenemende conflicten van de gehele aarde zijn ook aan u waarschijnlijk niet geheel onopgemerkt voorbij gegaan. Er is op het ogenblik een grote moeilijkheid: het keuzemoment. Er zijn namelijk mogelijkheden tot ingrijpen, maar gelijktijdig moeten wij ervaren, dat een ingrijpen in deze periode haast onomstotelijk tot negatieve resultaten zou voeren. Om u een voorbeeld te geven: wij zouden in de conflicten tussen Syrie en Israël in de komende tien dagen in kunnen grijpen. De mogelijkheid is echter zeer groot, dat een dergelijk ingrijpen in de gehele Arabische wereld invloed zou hebben. Door het ingrijpen zou wel tijdelijk een beperking van het conflict tot stand worden gebracht, maar gelijktijdig zou er een explosieve lading worden aangebracht, die, gezien de omstandigheden, die het komende jaar optreden, welhaast zeker tot een volkomen oorlog zouden voeren. Ook al is het niet zeker, dat een werkelijke oorlog in de toekomst geheel vermeden kan worden, blijft het nemen van dergelijke grote risico's toch onverantwoord.

Een ander moeilijk punt hangt samen met de geestelijke omschakeling, die in deze dagen zich bij vele mensen voltrekt. De conflicten bv. in China zijn niet slechts, zoals u misschien meent, de uiting van een geschil in de partij, of het gevolg van een optreden van de jeugd. In feite zijn de mensen van de zogenaamde Rode Garde losgeslagen typen, die in hun optreden vaak meer doen denken aan 'rampokkers' (oproerkrakers), dan aan idealisten. Nu kunnen wij natuurlijk

deze overgrote ijver voor een zuivering van het communistische evangelie wel onderdrukken. Er zijn ons zelfs nu middelen daartoe bekend, maar zo wij dit zouden doen, zouden wij gelijktijdig een zeer agressieve partij in het zadel helpen, die in de komende jaren het optreden van China zou gaan beheersen zonder enige tegenstand. Voor Laos, Cambodja en andere delen van Zuid-Azië zou dit vele onaangename gevolgen kunnen hebben, terwijl een van de grote gevaren bovendien een poging zou zijn om Honkong te naasten. Het eerste zal misschien ook nu gebeuren, maar dan in veel mindere mate. Het tweede zal hopelijk voorkomen worden. Want dit zou niet geheel vast te leggen gevolgen hebben, die in ieder geval tijdelijk het karakter van een wereldomvattend geschil zouden krijgen.

Ik geef hier enkele voorbeelden. Meer niet. Er is een neiging tot pessimisme en grote geprikkeldheid over de gehele wereld kenbaar geworden. Dit is begrijpelijk, want de mensen hebben het op het ogenblik vaak niet gemakkelijk. Men richt echter dit pessimisme en de haat op het meest nabij zijnde mogelijke doel. De ontledingen van woede getuigen van een zekere gemakzucht, een soort luiheid. Deze luiheid kunnen wij voorlopig niet aantasten, wordt door bepaalde reeds nu heersende kosmische tendenzen nog steeds aangemoedigd en, ofschoon de agressiviteit van de mensen toeneemt, is er tegen deze laksheid en lusteloosheid niet veel te beginnen. De vraag zelf nu, is, of wij misschien plaatselijke conflicten mogen aanmoedigen - wat van geval tot geval afzonderlijk bezien dient te worden - om op deze wijze als het ware prikkelingen te ontladen en spanningen weg te nemen, vóór er een periode komt, waarbij een meer bewust zoeken naar oorzaak van de prikkel, naar een doel in de uitbarstingen van woede zou optreden en zo conflicten van veel langere duur en grotere omvang zouden gaan optreden.

Dat ik u met deze zorgen confronteer, heeft uiteraard zijn redenen. Er zijn vandaag vele van onze broeders ingezet in Azië, terwijl ook een groot contingent van de Orde binnen enkele dagen werkzaam zal moeten zijn in Zuid Amerika - in meerdere Staten aldaar. Dat dit het gehalte en aantal van onze sprekers niet altijd ten goede zal komen - door het ontbreken van voldoende contacten en achtergronden, door gebrek aan afscherming en zo - is wel duidelijk. In de eerste plaats is mijn verklaring dus een erkenning van het feit, dat de kwaliteit van ons werk zo hier en daar in gevaar zou kunnen komen, terwijl, zeker wat de kwantiteit van de sprekers betreft, wij beperkingen zullen moeten aanvaarden en zelfs enige tijd aan zeer strikte normen gebonden zullen zijn.

Het belang van de Witte Broederschap - dus niet van onze Orde alleen - is gelegen in het geven van inzicht en het voornamelijk onopvallend en zo mogelijk via het onderbewustzijn, inprenten van denkbeelden aan de mens, waardoor deze zich bij snel zich wijzigende omstandigheden van leven gemakkelijker zal kunnen aanpassen. De nadruk valt ook dit jaar op de praktijk. Maar deze praktijk wordt door de meeste mensen te weinig bewust nagestreefd. De Witte Broederschap heeft daarom besloten tot een sterke beïnvloeding van het menselijke onderbewustzijn. Hierbij is rond 3/4 van de wereld betrokken. Het is hierbij belangrijk, dat men zo nu en dan eens met zichzelf in strijd geraakt. Wij moeten de mensen confronteren met de noodzaak in deze dagen alles tot in het extreme door te voeren. Wanneer je bv. spreekt over naastenliefde, zo betekent dit niet alleen zoetheid en fondant, maar ook, dat je, wanneer een medemens een moord moet begaan en niet te weerhouden is, dat je, omdat je vreest, dat hij hierdoor geestelijk of stoffelijk geschaad zou worden, liever zelf deze daad en haar gevolgen op je neemt, dan later hulpeloos de ander te moeten beklagen. Naasteliefde betekent, dat de genegenheid voor de naaste veel verder dient te gaan dan alle respect voor eigen heil of alle respect voor de wereld en haar eisen.

Ik geef ook dit als een voorbeeld. Want dit gaan tot het extreme mag u misschien zinloos toeschijnen, terwijl u leeft in een wereld, waarin het compromis een hoofdrol schijnt te spelen, maar de spanningen, die gaan ontstaan, vergen nu eenmaal een onmiddellijk, een direct ingrijpen wil men grote ongelukken voorkomen. En een direct ingrijpen kan niet verwacht worden van mensen, die steeds weer trachten de consequenties van eigen denken, leven en geloof te ontgaan.

Het wordt tijd, dat de mens dit beseft. Het wordt ook tijd, dat de mensen gaan beseffen, hoeveel van hun geëerde instellingen in wezen een farce zijn geworden; dingen, die niet meer passen

voor de mensen van deze dagen en geen invloed meer kunnen hebben op het werkelijke gebeuren van deze dagen. Dat dit weerstanden oproept, weten wij. Wij betreuren het, dat hierdoor velen misschien zouden besluiten liever in onbewustzijn verder te gaan, maar wij móeten verder gaan op deze weg. Het is een taak, die ons - met onze toestemming - door de Witte Broederschap is opgelegd.

Indien ik naast dit alles nog enkele punten mag aanraken, die voor onze Orde van belang zijn, zo wil ik allereerst wijzen op de vergrote mogelijkheden tot het opnemen van geestelijk contact, die op het ogenblik aanwezig zijn. Deze mogelijkheid zal voor de meesten van u waarschijnlijk, gezien de gunstige kosmische invloed, duren tot half december. Wanneer u in uzelf problemen hebt, vooral geestelijke problemen, die u met behulp van de geest meent op te kunnen lossen, is het nu de tijd te proberen contact met de geest te bereiken. Heeft u behoefte aan grotere krachten, zo is er nu een periode aangebroken, waarin u die krachten niet enkel kunt ontvangen, maar zelf in uzelf, kunt vastleggen en verankeren. Het is voor ons van belang, dat de mensen op aarde bewust meewerken. Dit mag echter niet blijven bij een zekere zelftevredenheid, die zo nu en dan onderbroken wordt door een actie ten gunste van een medemens. Er moet voor alles, juist door innerlijk contact met het Hogere, een besluit genomen worden t.a.v. dat, wat men verder wil doen en laten. Dus niet, wat men zal doen, wanneer anderen iets gaan doen, maar wat men zelf onvoorwaardelijk zal doen. Eigen houding bepalen ongeacht, wat er verder zal gebeuren, is een van de meest noodzakelijke en ook voor het ego een der meest nuttige dingen, die u kunt doen.

Wij zouden het ook op prijs stellen, wanneer u aan de vaak wat simpele raadgevingen, die wij u week na week voorleggen, eens wat meer aandacht zoudt gaan besteden. Wij hebben gemeend, juist omdat in de komende maanden het sprekersmateriaal wat beperkt zal zijn, gezamenlijk een reeks van aanwijzingen op te moeten stellen, die u helpen zullen in de lopende perioden de beste resultaten in geest en stof te behalen, deze zullen u elke maal weer worden gegeven. Ik zal u zo dadelijk twee punten ter overweging geven, welke betrekking hebben op verschijnselen en ontwikkelingen, die voor u in de komende 10 à 12 dagen van het grootste belang zouden kunnen zijn. De eenvoud van de formulering is daarbij niet zo belangrijk. Wel is het van belang, dat u tracht er iets mee te doen.

Ook waarschuw ik u reeds nu voor gevoelens van machteloosheid, geprikkeldheid en tegenslagen, die u vanaf december kunt verwachten en waarvan de top tijdens de jaarwisseling is gelegen. Dan moet u niet te veel aan geestelijk werk doen. Dan moet u zo rustig mogelijk blijven. Als dan veel nutteloos of waardeloos lijkt, wees voorzichtig, dat u niet het kind met het badwater weggooit.

Voor de komende drie perioden - tot augustus van het volgende jaar - raad ik u dan ook aan: vereenvoudig zoveel mogelijk uw stellingen en bestrevingen. Hoe eenvoudiger en meer rechtstreeks u voor uzelf weet te zeggen, wat u wilt, kunt, geestelijk nastreeft of stoffelijk noodzakelijk acht, zoveel te eerder zult u bereiken en slagen. Op deze wijze kunt u leren, ondanks de pressies, die ook voor u aanwezig zullen zijn, goed en gelukkig verder te gaan. Rond de Kerst zullen wij het Witte Licht zeker kunnen manifesteren. Het vitale Licht, dat nu gaat heersen, kan eveneens gemanifesteerd worden. Wanneer u openstaat voor deze krachten kunt u zelfs hier en nu, frisser, sterker en bewuster worden. Want het Licht dat gaat heersen is het Licht van Adonai.

Goedenavond, vrienden.

d.d. 28 oktober 1966